

OBSERWATORIUM POLITYKI MIEJSKIEJ

Miasta są miejscami koncentracji potencjału społecznego i gospodarczego, nośnikiem cywilizacji. W Polsce około trzy czwarte ludności na co dzień dotyczą kwestie miejskie. W funkcjonalnych obszarach miejskich powstaje blisko 80% PKB. Ponad połowa wszystkich firm w Polsce zlokalizowana jest w kilku największych ośrodkach (OECD 2011: 26).

Mając na uwadze skalę wyzwania, jakim jest łączenie wielu różnego rodzaju polityk sektorowych i integracja ich wpływu na rozwój miast, a także konieczność przeciwdziałania niekorzystnym procesom zachodzącym w miastach – Rada Ministrów na posiedzeniu 20 października 2015 r. przyjęła Krajową Politykę Miejską (KPM).

Realizowane od kilkunastu lat przez Instytut Rozwoju Miast (IRM) projekty badawcze, wdrożeniowe i aplikacyjne, w przeważającej części obejmują również pola tematyczne wskazane w KPM. Dlatego działania w ramach Obserwatorium wynikają wprost z podstawowej działalności IRM, która stanowi bazę dla funkcjonowania OPM.

Jedną z poważnych przeszkód utrudniających mierzenie się z wyzwaniami, przed jakimi staje KPM, jest niewystarczające zintegrowanie wiedzy na temat rozwoju polskich miast, tak w wymiarze ogólnym jak i szczegółowych zagadnień tematycznych. Tymczasem każda polityka powinna być realizowana i monitorowana w oparciu o solidne i aktualne źródła informacji. Systematycznie gromadzona i porównywalna wiedza na temat rozwoju polskich miast jest też niezbędna, aby możliwa była ocena skuteczności realizowanych polityk.

Nie mniej ważne dla efektywności realizacji polityki miejskiej jest też doświadczenie. Nic w tym względzie nie zastąpi doświadczeń nabytych poprzez działanie w praktyce. Poznanie doświadczeń innych, może pozwolić na uniknięcie wielu błędów lub zainspirować do wdrożenia bardziej efektywnych rozwiązań.

Uwzględniając powyższe problemy i wyzwania głównym celem działalności Obserwatorium Polityki Miejskiej IRM (OPM IRM) jest wsparcie samorządów oraz władz regionalnych i krajowych w procesie zarządzania miastami i ich obszarami funkcjonalnymi oraz optymalizowania polityki miejskiej na szczeblu krajowym i regionalnym poprzez dostarczanie wysokiej jakości wiedzy dotyczącej szerokiego spektrum zjawisk i tendencji w zakresie rozwoju miast i obszarów miejskich w Polsce.

Systematyczne **wytwarzanie wysokiej jakości wiedzy** na temat rozwoju polskich miast w ramach prowadzonych w IRM badań naukowych, nie tylko pozwoli instytucjom samorządowym i centralnym na podejmowanie decyzji i tworzenie polityk w oparciu o solidne podstawy merytoryczne (*evidence based policy*), ale będzie również źródłem informacji zwrotnych o efektach podejmowanych działań i rozwiązań w ramach bieżącej polityki miejskiej, tym samym pozwoli **na ocenę stopnia realizacji celów** Krajowej Polityki Miejskiej.

OPM IRM będzie pełnić również funkcję systemu **integrującego i syntetyzującego istniejącą wiedzę o miastach** dzięki:

- 1) gromadzeniu jej z różnego rodzaju rozproszonych źródeł,
- 2) poprzez łączenie różnych wątków tematycznych polityki miejskiej,
- 3) integrację środowisk związanych z wdrażaniem polityki miejskiej oraz zajmujących się badaniem miast (*urban studies*).

ZAKRES DZIAŁAŃ

Zakres działań realizowanych przez zespół OPM IRM obejmuje trzy grupy aktywności:

- I. Prowadzenie badań naukowych i monitoring rozwoju polskich miast.
- II. Działalność integrująca i upowszechniająca wiedzę o miastach
- III. Usługi eksperckie i realizacja innych projektów naukowych.

Wszystkie działania w ramach wymienionych grup aktywności służą realizacji przyjętego celu jakim jest wsparcie samorządów oraz władz regionalnych i krajowych w procesie zarządzania miastami i ich obszarami funkcjonalnymi oraz optymalizowania polityki miejskiej na szczeblu krajowym i regionalnym.

W ramach działalności podstawowej

I. WYTWARZANIE WIEDZY O MECHANIZMACH I KIERUNKACH ROZWOJU POLSKICH MIAST W RAMACH BADAŃ NAUKOWYCH I MONITORINGU PROWADZONEGO POD KĄTEM CELÓW STAWIANYCH PRZED KRAJOWĄ POLITYKĄ MIEJSKĄ (KPM)

Główne nurty badań prowadzonych w ramach OPM IRM dotyczą 11 obszarów tematycznych. Jeden z nich – mieszkalnictwo – nie został wyodrębniony w KPM jako główny obszar tematyczny. Włączenie tak różnych obszarów tematycznych w jeden program badawczy OPM IRM ma na celu uzyskanie spójnego i możliwie całościowego oglądu miejskiej rzeczywistości oraz uwypuklenie współzależności i płaszczyzn, na których te obszary się przenikają.

Flagowym produktem działań badawczych OPM IRM będzie 11 raportów tematycznych ukazujących się w cyklu dwuletnim oraz raport całościowy o stanie miast polskich, syntetyzujący wiedzę z wszystkich raportów tematycznych, pokazujący systemowa zależności i stan realizacji głównych celów KPM.

Ponadto, w ramach działań badawczych IRM OPM wytwarzanych będzie szereg innych produktów naukowych, w tym artykuły, monografie, studia miejskie itp. Ważnym elementem będzie również realizacja w ramach badań OPM IRM prac na stopień naukowy. Prace te podejmowane będą zarówno przez pracowników IRM jak i w ramach umów partnerskich z uczelniami wyższymi.

Działalność badawcza obejmuje również tworzenie i udostępnianie miejskich baz danych, w tym geoportalu miejskiego. Kolejnym elementem integrującym wiedzę jest tworzona przez członków Obserwatorium i jej partnerów biblioteka miejska, będąca repozytorium wybranych publikacji, raportów, analiz oraz dokumentów strategicznych i programowych związanych z rozwojem polskich miast.

Kierunki badań naukowych w nawiązaniu do ramach obszarów tematycznych KPM

1) Kształtowanie przestrzeni

- Stan systemu planowania przestrzennego ze szczególnym zwróceniem uwagi na planowanie operacyjne
- Rozpraszanie zabudowy (tzw. urban sprawl) ze szczególnym uwzględnieniem obszarów funkcjonalnych miast w tym obszarów metropolitalnych
- Efektywność gospodarowania przestrzenią miejską, ze szczególnym uwzględnieniem gruntów komunalnych

- Jakość i dostępność przestrzeni publicznych
- Estetyka przestrzeni miejskiej i ochrona krajobrazu kulturowego miast
- Kurczenie się miast i wpływ tych procesów na planowanie operacyjne

2) Partycypacja publiczna

- Kapitał społeczny miast
- Stan i jakość rozwiązań systemowych ukierunkowanych na rządzenie partycypacyjne i wzmacnianie inicjatyw obywatelskich
- Ocena stanu i jakości stosowanych praktyk partycypacyjnych (stosowane formy, narzędzia i instrumenty partycypacji publicznej)
- Poziom aktywności III sektora ukierunkowanej na rozwój miejski w różnych obszarach tematycznych
- Dobre praktyki i innowacje społeczne w zakresie partycypacji obywatelskiej

3) Transport i mobilność miejska

- Priorytety i kierunki polityk transportowych miast
- Zachowania komunikacyjne i mobilność mieszkańców miast i obszarów funkcjonalnych
- Rozwój systemu transportu publicznego i rowerowego
- Integracja, zarządzanie i koordynacja transportu w ramach obszarów funkcjonalnych
- Powiązanie zagadnień i wyzwań związanych z polityką transportową z innymi obszarami (w szczególności z planowaniem przestrzennym, polityką inwestycyjną i zarządzaniem w obszarach funkcjonalnych)
- Dostępność i powiązania komunikacyjne ośrodków miejskich

4) Niskoemisyjność i efektywność energetyczna

- Gospodarka niskoemisyjna miast – plany i ich realizacja
- Rozwój i modernizacja systemów zaopatrywania w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe
- Czysty transport, redukcja emisji spalin
- efektywność energetyczna miast (budownictwo, transport, infrastruktura techniczna)
- Wykorzystanie odnawialnych źródeł energii

5) Rewitalizacja

- Wielkość i struktura obszarów kryzysowych i obszarów zdegradowanych w miastach
- Miejsce i znaczenie działań rewitalizacyjnych w polityce miast
- Zakres i charakterystyka realizowanych działań rewitalizacyjnych
- Finansowanie przedsięwzięć rewitalizacyjnych (źródła, mechanizmy i instrumenty)
- Jakość systemów planowania i wdrażania programów rewitalizacyjnych
- Wpływ krajowych i regionalnych polityk rewitalizacyjnych

6) Polityka inwestycyjna

- Realizowane i planowane działania inwestycyjne w kontekście wizji i strategii rozwoju miast
- Wpływ zrealizowanych inwestycji na funkcjonowanie miasta
- Sprawność systemów przygotowywania i wdrażania przedsięwzięć inwestycyjnych
- Finansowanie inwestycji komunalnych (źródła, mechanizmy i instrumenty) oraz współpraca z sektorem prywatnym i społecznym

7) Rozwój gospodarczy

- wielkość i struktura bazy ekonomicznej miast
- poziom i dynamika rozwoju gospodarczego
- funkcje i dominująca specjalizacja
- innowacyjność gospodarki

- polityka proinwestycyjna i otoczenie biznesu
- promocja i wspieranie przedsiębiorczości jako element polityki miast
- wielkość i struktura lokalnego rynku pracy

8) Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu

- gospodarka wodna i ściekowa
- zanieczyszczenie powietrza
- gospodarka odpadami
- ochrona i przygotowanie na wystąpienie ekstremalnych zjawisk przyrodniczych
- tereny zielone w mieście i ochrona naturalnych ekosystemów miejskich
- systemy monitorowania stanu środowiska
- świadomość i postawy ekologiczne, usługi ekosystemowe

9) Demografia

- typologia demograficzna
- migracje
- zmiany struktury demograficznej
- jakość kapitału ludzkiego
- wykluczenie społeczne
- działania dostosowawcze miast do zmian demograficznych (usługi, infrastruktura, zmiana strategii itp.)

10) Zarządzanie obszarami miejskimi

- Powiązania funkcjonalne i spójność miejskich obszarów funkcjonalnych
- Współpraca między jednostkami samorządu terytorialnego
- Integracja systemów planowania przestrzennego i strategicznego
- Rozwój e-governance
- Jakość administracji publicznej i reforma systemów zarządzania (new public management i governance)

11) Mieszkalnictwo

- struktura rynku nieruchomości mieszkaniowych i istniejące potrzeby
- stan zasobów mieszkaniowych i budownictwo mieszkaniowe
- warunki mieszkaniowe
- zarządzanie miejskimi zasobami mieszkaniowymi oraz rozwój i dostępność mieszkalnictwa komunalnego i socjalnego
- rozwój mieszkalnictwa społecznego
- polityka mieszkaniowa miast

II. INTEGRACJA ŚRODOWISK AKADEMICKICH, EKSPERCKICH I DECYZYJNYCH ORAZ UPOWSZECHNIANIE WIEDZY POZYSKANEJ DZIĘKI DZIAŁALNOŚCI OPM IRM

Ze względu na ciągle nie w pełni satysfakcjonujący przepływ informacji i wiedzy pomiędzy przedstawicielami różnych środowisk związanych z politykami miejskimi (m.in. badaczy, praktyków, polityków, urzędników), OPM IRM dąży do ich integracji, zarówno z perspektywy akademickiej, jak i praktycznej.

Dlatego formułę Obserwatorium można określić jako platformę, która będzie integrować oraz ułatwi przepływ wiedzy naukowej o miastach, zarówno w wymiarze teoretycznym jak i praktycznym, ułatwiając implikowanie pozytywnych zmian w miastach.

W tym celu w ramach OPM IRM podejmowany jest szereg działań:

- stworzenie sieci ekspertów współpracujących z OKPM (przygotowanie eksperckich opracowań, recenzje raportów, komentarze, wykorzystanie wyników prowadzonych badań, współpraca badawcza)
- organizacja cyklicznych seminariów „śniadania u geografów”
- organizacja kongresów: rewitalizacji miast polskich i polityki miejskiej,
- PR i komunikacja – promowanie i upowszechnianie efektów działań OPM
- wydawanie kwartalnika naukowego IRM Problemy Rozwoju Miast skierowanego do przedstawicieli wszystkich dyscyplin naukowych, którzy podejmują miejskie wątki badawcze

W ramach działalności dodatkowej

III. UDZIAŁ W ZEWNĘTRZNYCH PROJEKTACH BADAWCZYCH I NAUKOWYCH ORAZ USŁUGI EKSPERCKIE

Celem działalności naukowej realizowanej w ramach Obserwatorium jest tworzenie think-tanku miejskiego w Polsce i regionie Europy Środkowo-Wschodniej poprzez:

- udział w krajowych i międzynarodowych projektach badawczych z zakresu *urban studies* i rozwoju regionalnego
- udział w projektach badawczo-rozwojowych
- przygotowywanie szczegółowych analiz i ekspertyz w oparciu o gromadzone dane na potrzeby samorządów, instytucji publicznych i innych zainteresowanych podmiotów
- szkolenia dla samorządów, zainteresowanych instytucji publicznych i innych podmiotów

KONTAKT

Karol Janas

tel./ phone: (+48) [12 634 29 53](tel:+48126342953), wew. 21

tel. kom. / mobile: [\(+48\) 608 572 759](tel:+48608572759)

e-mail: kjanas@irm.krakow.pl

skype: karol.janas.irm